

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι Σύεδροι, αγαπητό κοινό,

Είναι ιδιαίτερη τιμή και χαρά για μένα να βρίσκομαι ανάμεσά σας σε ένα σημαντικό επιστημονικό γεγονός.

Ασφαλώς εγώ ανήκω σε ένα νομικό χώρο πιο πρακτικό και συντηρητικό από αυτόν της ακαδημαϊκής νομικής κοινότητας, της οποίας έγκριτα μέλη βρίσκονται εδώ, γι' αυτό θα επιχειρήσω μια πιο πρακτική προσέγγιση διαδικαστικών πτυχών αυτού που ονομάζουμε Μηχανισμό Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ιδρύει η ΕΣΔΑ.

Από την απέναντι επομένως όχθη και με τον δύσκολο και άχαρο κάποιες φορές ρόλο, της νομικής υποστήριξης του παραβάτη ή έστω εν δυνάμει παραβάτη, θα σας πω λίγα πράγματα για την συμμόρφωση ή για την ακρίβεια για την προσπάθεια συμμόρφωσης της χώρας μας προς τις καταδικαστικές αποφάσεις του ΕυρΔΔΑ που την αφορούν, οι οποίες, όπως είναι γνωστό γεννούν για το κράτος υποχρέωση λήψης ατομικών μέτρων αποκατάστασης των συνεπειών της παραβίασης για τον εκάστοτε προσφεύγοντα και γενικών μέτρων για την αποφυγή στο μέλλον παραβιάσεων συναφών με αυτές που έχουν ήδη κριθεί.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πλήρης και έγκαιρη συμμόρφωση προς τις καταδικαστικές αποφάσεις του ΕυρΔΔΑ, είναι κεφαλαίωδους σημασίας, διότι καταρχάς καθιστά αποτελεσματική τη δικαστική προστασία που παρέχεται από το Δικαστήριο, σύμφωνα και με τη νομολογία του ίδιου για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ως περιεχόμενο του δικαιώματος δίκαιας δίκης, την προστασία του οποίου εγγυάται το άρθρο 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ. Περαιτέρω, με την πλήρη συμμόρφωση, την ουσιαστική δηλαδή επίλυση των προβλημάτων που αποτελούν την γενεσιουργό αιτία των παραβιάσεων που διαπιστώνει το ΕυρΔΔΑ, επιδιώκεται η αποσυμφόρηση του Δικαστηρίου από τον πολύ μεγάλο όγκο των λεγόμενων επαναληπτικών προσφυγών με τις οποίες επαναλαμβάνονται παράπονα και καταστάσεις που έχουν ήδη κριθεί.

Πράγματι, το παραπάνω πρόβλημα κατά τα προηγούμενα χρόνια απείλησε την αποτελεσματική λειτουργία του συνολικού Μηχανισμού Προστασίας των ΔΑ που ιδρύει η ΕΣΔΑ και του ΕυρΔΔΑ που αποτελεί την σπονδυλική στήλη αυτού του Μηχανισμού. Έτσι, ήδη από το 2010 με την Συνδιάσκεψη Υψηλού Επιπέδου των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Ιντερλάκεν της Ελβετίας ξεκίνησε ένας προβληματισμός για τη διασφάλιση στο μέλλον της βιωσιμότητας του Μηχανισμού αυτού, στο πλαίσιο της οποίας δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο να καταστεί αποτελεσματικότερη και πιο διαφανής η διαδικασία επιτήρησης από την Επιτροπή Υπουργών της συμμόρφωσης των κρατών μελών και βέβαια στο να καταστεί αποτελεσματικότερη και αυτή η ίδια η συμμόρφωση των κρατών μελών. Η πρώτη σχετική πρωτοβουλία ελήφθη περί τα τέλη του 2010 και αφορά στην μεταρρύθμιση των κανόνων για τη διαδικασία επιτήρησης που ίσχυαν από το 2004. Με τον τρόπο αυτό καθιερώθηκαν δύο κατηγορίες επιτήρησης, αυτή της συνήθους διαδικασίας και αυτή της ενισχυμένης διαδικασίας. Στην πρώτη υπάγονται οι πιο απλές υποθέσεις, ενώ στη δεύτερη εμπίπτουν εκείνες που θεωρούνται πιο δύσκολες είτε γιατί θίγουν τον σκληρό πυρήνα της ΕΣΔΑ (άρθρα 2 και 3 κατά κύριο λόγο), είτε γιατί σχετίζονται

με εθνικές καταστάσεις συστημικού χαρακτήρα. Επίσης, καθιερώθηκε η υποχρέωση των κρατών να εκδηλώνουν μέσα σε συγκεκριμένες προθεσμίες την πρωτοβουλία τους για τα ληπτέα μέτρα συμμόρφωσης παρουσιάζοντας για το σκοπό αυτό «Σχέδιο Δράσης» συνοδευόμενο και από αντίστοιχο χρονοδιάγραμμα. Με τον τρόπο αυτό επιδιώχθηκε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της αδράνειας πολλών κρατών απέναντι στις αποφάσεις που τα αφορούσαν και στις μακροχρόνιες καθυστερήσεις στη συμμόρφωσή τους. Επίσης με τον τρόπο αυτό αξιοποιήθηκε στην πράξη, η αρχή της επικουρικότητας και στο πεδίο της εκτέλεσης, η οποία δίνει το λόγο πρώτα στο κράτος έναντι του διεθνούς οργανισμού για τη λήψη των μέτρων συμμόρφωσης που αυτό θεωρεί κατάλληλα και αναγκαία.

Στο ίδιο πλαίσιο τονίσθηκε η ανάγκη τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν αποτελεσματικά εθνικά ένδικα βοηθήματα, με τα οποία, όπως το προβλέπει και το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, να μπορούν να προβάλλονται ενώπιον εθνικών αρχών και να επιλύονται παράπονα για τα οποία η νομολογία του Δικαστηρίου είναι παγιωμένη, ώστε τα σχετικά ζητήματα να επιλύονται σε εθνικό επίπεδο και το Δικαστήριο να μην επιβαρύνεται με μεγάλο αριθμό όμοιων υποθέσεων. Επίσης, για παραβιάσεις που γίνεται δεκτό ότι οφείλονται σε εθνικές καταστάσεις συστημικού χαρακτήρα, ζητήθηκε από τα κράτη να προβούν σε πιο «γενναίες» και συνολικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν στο μέλλον οι καταστάσεις αυτές και να αποφευχθεί δικαστική ύλη για το ΕυρΔΔΑ. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι παραβιάσεις του ευλόγου χρόνου των εθνικών δικών οι οποίες αφορούν την πλειοψηφία των κρατών μελών, η μη έγκαιρη συμμόρφωση των εθνικών αρχών στις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων, οι συνθήκες κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα και άλλες. Στο ίδιο πνεύμα, τονίσθηκε η ανάγκη μεγαλύτερης συνεργασίας των εθνικών φορέων με όλα τα ελεγκτικά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, πέραν της Επιτροπής Υπουργών. Έτσι ξεκίνησε μια περίοδος στην ακολούθησαν και άλλες Συνδιασκέψεις Υψηλού Επιπέδου με αντίστοιχες πολιτικές διακηρύξεις και η οποία ολοκληρώνεται το 2020, οπότε και θα γίνει ο τελικός απολογισμός της συνεισφοράς της στη βελτίωση του Μηχανισμού Προστασίας που ιδρύει η ΕΣΔΑ.

Ποιος είναι τώρα ο ρόλος του ΝΣΚ σε αυτό το Μηχανισμό.

Το ΝΣΚ με την ιδιότητα του θεσμικού νομικού παραστάτη του Ελληνικού Δημοσίου και προφανώς λόγω της ιδιαιτερότητας της δικαστικής ύλης που φτάνει στο ΕυρΔΔΑ, αφού η ύλη αυτή κινείται μεν στο χώρο του διεθνούς δικαίου αφορά όμως ζητήματα ουσιαστικού ή δικονομικού εθνικού δικαίου, ενεπλάκη στον χώρο αυτού του Μηχανισμού Προστασίας το 1992, όταν το πρώτο του ανατέθηκε νομοθετικά η αντίκρουση των ατομικών προσφυγών που κατατίθενται κατά της χώρας μας, ορίζοντας για τον σκοπό αυτό τον εκάστοτε Πρόεδρό του δικαστικό πληρεξούσιο του εναγόμενου διαδίκου, δηλαδή της Ελληνικής Κυβέρνησης. Ταυτόχρονα το ΝΣΚ ανέλαβε και την επιμέλεια της διαδικασίας συμμόρφωσης προς τις καταδικαστικές αποφάσεις που υιοθετούντο, σύμφωνα με το άρθρο 46 της Σύμβασης, διανύοντας έτσι όλο τον κύκλο του συγκεκριμένου Μηχανισμού, από την ατομική προσφυγή μέχρι την συμμόρφωση στην απόφαση που εκδίδεται επ'αυτής, εξελισσόμενο παράλληλα με την εξέλιξη του συγκεκριμένου Μηχανισμού.

Συγκεκριμένα, το ΝΣΚ επιδίωξε να διασφαλίσει, στο μέτρο που του αναλογεί, την πλήρη και γρήγορη εκτέλεση των αποφάσεων του ΕυρΔΔΑ, δίνοντας νόημα σε αυτό που

συνηθίζουμε να αποκαλούμε άμεσο αποτέλεσμα ή πλήρες αποτέλεσμα των αποφάσεων του ΕυρΔΔΑ που δεν είναι άλλο από την αυτοδέσμευση των κρατών μελών, σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ.1 της ΕΣΔΑ για πλήρη συμμόρφωση προς τα όσα επιτάσσουν οι αποφάσεις του ΕυρΔΔΑ με τα μέσα που επιλέγει ως καταλληλότερα το ίδιο το κράτος.

Έτσι το ΝΣΚ από τη στιγμή που παραλαμβάνει από τη Γραμματεία του Δικαστηρίου την κάθε απόφαση, αναλαμβάνει την χωρίς καθυστέρηση μετάφρασή της στα Ελληνικά, και εδώ και αρκετά χρόνια αναρτά τις μεταφράσεις στον διαδικτυακό του τόπο, τα τελευταία δε χρόνια τις παραχωρεί και στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, ώστε να έχει κανείς πρόσβαση στο ελληνικό κείμενο ήδη από την έρευνά του στην ιστοσελίδα του Δικαστηρίου, το HUDOC. Επίσης γίνεται και προσπάθεια να μεταφράζονται στο συνολικό τους κείμενο και κάποιες άλλες σημαντικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε βάρος άλλων χωρών, προκειμένου να διασφαλίζεται ευρεία γνώση της σχετικής νομολογίας. Ευτυχώς στο τομέα αυτό βοηθάει και η ΕΕΔΑ η οποία μεταφράζει για τη σημαντική νομολογία τις περιλήψεις που ετοιμάζει η Γραμματεία του Δικαστηρίου. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση της κάθε απόφασης , με επισήμανση των αιτιών και προβλημάτων που οδήγησαν στη διαπίστωση των παραβιάσεων, με πρόταση πιθανών λύσεων που θα μπορούσαν να ενταχθούν στο σύνολο της εθνικής έννομης τάξης και ασφαλώς με επισήμανση της υποχρέωσης που υπάρχει για τη λήψη των αναγκαίων ατομικών κατά περίπτωση και γενικών μέτρων , προς όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, από τους οποίους κατά κανόνα είχαν ζητηθεί και τα στοιχεία για το δικαστικό στάδιο της υπόθεσης μετά την κοινοποίηση της ατομικής προσφυγής. Εφόσον ζητηθεί από τη Διοίκηση, συμμετέχει στη συνέχεια στη διαδικασία λήψης των μέτρων συμμόρφωσης, ιδίως όταν αυτά είναι νομοθετικά, συμμετέχει δηλαδή στις ομάδες εργασίας ή στις επιτροπές που πολλές φορές έχουν συσταθεί για το σκοπό αυτό, στο πλαίσιο του εκάστοτε εμπλεκόμενου Υπουργείου, κυρίως του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Παρακολουθεί την όλη διαδικασία, επανερχόμενο και οχλώντας τις υπηρεσίες σε τακτά χρονικά διαστήματα. Αντίστροφα, αφού συλλέξει κατά τον παραπάνω τρόπο τις αναγκαίες πληροφορίες, εκπονεί τα «Σχέδια Δράσης» σύμφωνα με τους Κανόνες επιτήρησης και επικαιροποιεί όπου είναι αναγκαίο τις σχετικές πληροφορίες. Για να διασφαλίσει δε στενότερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία με τον Οργανισμό στο επίπεδο αυτό, από τις αρχές του 2000 αποσπά μέλη του τόσο στην Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στο ΣΟΕ όσο και στον ίδιο τον Οργανισμό στην Υπηρεσία Εκτέλεσης των Αποφάσεων του ΕυρΔΔΑ.

Με τον τρόπο αυτό έχουν ληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες και έχουν υιοθετηθεί σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις, με τη συμβολή και του ΝΣΚ και παλαιότερα και ιδίως κατά τα τελευταία. Θα αναφέρω ενδεικτικά την μεταρρύθμιση του Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων σε συνέχεια καταδικαστικών αποφάσεων που διαπίστωναν παραβιάσεις του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου εξαιτίας ατελειών των σχετικών ρυθμίσεων και της εφαρμογής τους από τα πολιτικά δικαστήρια. Η μεταρρύθμιση του νόμου για τις χορτολιβαδικές εκτάσεις των Ιερών Μονών σε συνέχεια της σχετικής καταδικαστικής απόφασης του ΕΔΔΑ. Πιο πρόσφατα οι εθνικοί νόμοι για την επιτάχυνση των εθνικών δικών σε συνέχεια αντίστοιχων αποφάσεων πιλότων του Δικαστηρίου. Η θέσπιση των Τριμελών Συμβουλίων Συμμόρφωσης στα εθνικά δικαστήρια για τον έλεγχο σε εθνικό επίπεδο της συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις αποφάσεις τους. Η δυνατότητα επανάληψης των εθνικών ποινικών και διοικητικών δικών καθώς και δικών της εκούσιας δικαιοδοσίας στα πολιτικά δικαστήρια μετά από καταδικαστικές αποφάσεις του ΕυρΔΔΑ

που διαπιστώνουν παραβιάσεις της Σύμβασης στο πλαίσιο των δικών αυτών. Η μεταρρύθμιση του άρθρου 5 του Κώδικα Διοικ. Δικονομίας για την υποχρεωτική λήψη υπόψη των αθωωτικών ποινικών αποφάσεων από τα διοικητικά δικαστήρια όταν δικάζουν το διοικητικό σκέλος της λαθρεμπορίας. Εκκρεμής παραμένει η διαδικασία για την υιοθέτηση εθνικού ενδίκου βοηθήματος με το οποίο θα κρίνονται σε εθνικό επίπεδο τα παράπονα αναφορικά με τις συνθήκες κράτησης.

Βέβαια παραμένουν εκκρεμείς στο στάδιο αυτό της συμμόρφωσης, θεματικές όπως αυτές των παραβιάσεων του διαδικαστικού σκέλους των άρθρων 3 και 2 λόγω της συμπεριφοράς των οργάνων ασφαλείας ή λόγω των διαδικασιών εξέτασης των αιτημάτων ασύλου και των συνθηκών διαβίωσης των παράτυπων μεταναστών στα κέντρα υποδοχής. Επίσης θεματικές που αναφέρονται στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι λόγω της μη εγγραφής ή της διάλυσης μειονοτικών σωματείων καθώς και της ελευθερίας του λόγου λόγω των αιτιολογιών με τις οποίες τα εθνικά δικαστήρια διαπιστώνουν την ύπαρξη συκοφαντικής δυσφήμισης. Όλες οι παραπάνω θεματικές είναι σημαντικές και ουσιαστικές στο πλαίσιο των αρχών της νομιμότητας και του κράτους δικαίου. Το ΝΣΚ εξελισσόμενο παράλληλα με το Μηχανισμό Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ιδρύει η ΕΣΔΑ, έχει συνειδητοποιήσει ότι η πλήρης συμμόρφωση προς τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ είναι η άλλη όψη της ενδυνάμωσης των αρχών της χρηστής διοίκησης, της νομιμότητας και του κράτους δικαίου χάριν του δημοσίου συμφέροντος που είναι η προστασία των εννόμων συμφερόντων των πολιτών.

Η σημερινή πρόκληση, κατά την άποψή μου, είναι να εξακολουθήσουμε να πιστεύουμε ότι η αποτελεσματική λειτουργία του Μηχανισμού Προστασίας που ιδρύει η ΕΣΔΑ, είναι το καταλληλότερο μέσο για την επίτευξη της ασφάλειας και της ευημερίας στην Ευρώπη και να συνεχίσουμε όλοι μας, ο καθένας από την σκοπιά του, να υπηρετούμε την αποτελεσματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών χωρίς φοβίες και κυρίως χωρίς εκπτώσεις.

Σας ευχαριστώ